

HEINRICH SCHMID, *Volksmedizinisches aus dem Kanton Glarus*. Verlag ORELL FÜSSLI, Zürich 1924. *Zürcher medizinisch-geschichtliche Abhandlungen* enz. III).

In de voorrede dient dr. WEHRLI dit werkje aan als eersteling van een reeks door zijn leerlingen bewerkte monografieën over Zwitsersche volksgeneeskunst, ieder een bepaalde landstreek behandelend. Door voor dit werk zooveel mogelijk hen te kiezen, die in zoo'n streek wonen, meent hij een beter begrip en dieper doordringen in het onderwerp, dat een zekere sympathie tusschen onderzoeker en ondervraagde eischt, te mogen verwachten. Een dergelijk breed opgezet onderzoek kan uitkomsten geven, die wij in de bestaande volksgeneeskundige werken tevergeefs zoeken. Afgezien van de gelijkvormigheid in grondgedachten en daaruit voortvloeiende handelingen, die op vaste wetten schijnen te berusten, volgens welke de ongeschoolde geest op bepaalde voorvallen antwoordt, is de volksgeneeskunst in hooge mate afhankelijk van den volksaard, de godsdienstige denkbeelden, den graad van ontwikkeling, den bodem en zijn voortbrengselen en de aardrijkskundige ligging, die aanraking met andere volksgroepen belemmert of vergemakkelijkt. Een land als Zwitserland, waar de bodemgesteldheid zich op vele plaatsen tegen een innige en geregelde aanraking der bevolkingsgroepen verzet, leent zich zeker voor zulk een onderzoek, dat ook ethnographische en psychologische waarde kan hebben. Wanneer ik bedenk, dat in ons land, met zijn druk en onbelemmerd onderling verkeer, de volksgeneeskunst in Noord-Holland, zooals die door BAKKER en DE WIT is beschreven, karaktertrekken heeft, die haar duidelijk van die van andere streken onderscheiden, meen ik van dezen opzet betere uitkomsten te mogen verwachten, dan wij in HOVORKA's en KRONFELD's *Vergleichende Volksmedizin*, ondanks zijn veelbelovenden titel, vergeefs zoeken. Wat dit eerste deeltje betreft, in beknopten en overzichtelijken vorm behandelt het niet alleen de therapie, die zoo dikwijls uitsluitend de aandacht van den onderzoeker boeit, maar tracht het ook in het zooveel moeilijker en duisterder gebied van de volksbegrippen over den bouw en de verrichtingen van het lichaam, de ziekte, haar oorzaken en haar voorkoming door te dringen.

M. A. VAN ANDEL.

ED. LOMBARD, *Der medizinische Inhalt der Schweizerischen Volkskalender im 18. und 19. Jahrhundert*. 1925. Verl. ORELL FÜSSLI. Zürich (*Zürcher medizinisch-geschichtliche Abhandlungen*, herausgegeben von G. A. WEHRLI, Privat-dozent in Zürich. II).

Het tijdroovend werk, reeksen oude almanakken en kalenders door te snuffelen, heeft resultaten opgeleverd, waarop de schrijver met voldoening kan terugzien. Wanneer wij bedenken, dat deze slordige boekjes, waarvan enkele uitgaven hun levensduur bij eeuwen tellen, tot voor korten tijd vrijwel uitsluitend voorzagen

in de behoefte aan ontwikkeling en geestelijk voedsel van het grootste deel van het volk, kan die uitkomst niet bevreemden. De door den schrijver verzamelde stof vormt een merkwaardig samendraapsel van in dien tijd reeds hopeloos verjaarde geneeskundige denkbeelden, die bij de eenvoudigen van geest nog niets van hun gezag hadden verloren, van de ten allen tijde geliefde sterke verhalen over misgeboorten, zware en merkwaardige bevallingen, wonderlijke genezingen, treffende ziektegevallen, grasseerende ziekten, huismiddelen, geneeskundig volksgeloof, gezondheidsmaatregelen en den invloed van uitwendige omstandigheden op 's menschen welzijn. Oud en nieuw, behoudzucht en vooruitgang, bijgeloof en de uitkomsten van het nuchtere onderzoek en de ervaring zijn in die werkjes broederlijk vereend. Zoo heeft het hardnekkige klassieke aderlaatmannetje, omgeven door de teekenen van den dierenriem, zich tot het jaar 1873 in een te Bern verschijnenden almanak weten te handhaven en prijkt de Neuer Gregorianischer Schreibkalender van Baden uit 1742 nog met de eerwaardige teekenen, die de dagen, geschikt voor aderlaten, koppen zetten, purgeeren, braken, baden, haarknippen en nagels snijden aanduiden.

De aarzeling der uitgevers tusschen de eischen van hun lezers, die dergelijke onderwerpen als onontbeerlijk beschouwden en hun overtuiging, dat deze verouderde leidraad der eubiotiek door redelijker voorlichting diende te worden vervangen, wordt herhaaldelijk op praktische wijze opgelost door beide naast elkaar een plaats te geven.

Ik moet de verleiding weerstaan nog verder over den inhoud van dit aardige werkje, dat met een groot aantal genoeglijke hout-sneden is versierd, uit te weiden. Als bron voor de kennis van het geneeskundig volksgeloof heeft het op zijn minst gelijke waarde als de merkwaardige bloemlezing uit oude couranten van BUCHNER, die ik eenige jaren geleden besprak.

M. A. VAN ANDEL.

HANS AMSLER, *Ein handschriftlicher illustrierter Herbarius aus dem Ende des 15. Jahrhunderts und die medizinisch-botanische Literatur des Mittelalters*. Inaugural-Dissertation. Zürich. (Arbeiten unter Leitung van Privat-dozent Prof. Dr. H. E. SIGERIST).

Als verblijdende uitkomst van de zorg der Zürichsche hoogeschool voor de geschiedenis der geneeskunde, waarin een tweetal docenten daar onderwijs geven, hebben in den loop van het laatste jaar drie proefschriften het licht gezien.

Het eerste behandelt een kruidkundig folio-handschrift uit het laatst der 15de eeuw (Msc. C 51/722 der bibliotheek te Zürich). Na een overzicht over den ontwikkelingsgang der oudere kruidenboeken, hun bronnen en hun schrijvers, volgt een kritische behandeling van den inhoud van het handschrift en zijn samenhang met de bekende werken uit denzelfden tijd zcoals: Herbarius Mogentinus, Hortus Sanitatis en Gart der Gesundheit. Op grond van stelsel-